

# Tahsin Yücel'in Komşular Adlı Öyküsünde Uzam

Dr. Zeynep (ORAL) ALP (\*)

## Özet

Bu makalede, Tahsin Yücel'in *Komşular* adlı öykü kitabında, yazarın yine aynı adlı öyküsü esas alınarak, anlatının temel yerlemlerini oluşturan "kişi", "zaman" ve "uzam" kavramlarından sadece uzam ulamı incelenmeye çalışılmıştır. İnceleme, anlatı göstergebilimi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Uzama anlam yükleyen insan olduğu ve de insanın varlığının ve deviniminin uzam çerçevesinde anlam kazandığı ifade edilirken, uzamın insan tarafından oluşturulmuş bir nesne olduğu açıklanmıştır. Öyküde yer alan uzam sözcükleri, türleri, uzamın işlevleri metin bağlamında incelenirken, uzamsal göstergeler yardımıyla okurun okuma sürecinde nasıl anlam yaratabileceği örneklerle açıklanmıştır. Kurgulama sürecinde anlatı kahramanının uzamdaki hareketi incelenerek, uzamın kahramanın dünya görüşü, zaafı ve karakteriyle ilgili ip uçları verdiği metin bağlamında gösterilmiş ve uzam değiştirici ve dönüştürücü bir eyleyen olarak ele alınmıştır.

**ANAHTAR KELİMELEER:** Uzam, Burası/Başka bir yer, değişim, hareket, işlevler.

## Abstract

In this article, the concept of "space" is analysed in Tahsin Yücel's short story called *Komşular*. The analysis is based on methodology of semiotics. It is explained that, the clues for the hero's point of view of life, his weaknesses and character are conveyed through the element of space which also functions as a transformer. The meaning of space can be determined by the existence of the man in the world. From the point of view

---

\* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransızca-Mütercim Tercümanlık Araştırma Görevlisi

semiotics, space can be accepted as an object created by the man. In this article, words related to space, their kinds and functions are scrutinized in terms of the context. How the reader creates meanings during the reading process, the movement of the heros in the space and its effects on the heros are explained by the spacial signs.

**KEY WORDS:** Space, Here/There, transformer, meaning, functions, movement

## **0. Giriş**

Bir filmi izleme sürecinde, oyuncularını, olay örgüsünü, olayın geçtiği zamanı ve yeri bir bütünlük içinde ve birbirlerine göre ilişkileri çerçevesinde değerlendiririz ve filme bir anlam yüklemeye çalışırız. Yazınsal bir metinde de kişi, zaman ve uzam (mekân) anlatıyı oluşturan üç temel öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişi, zaman ve uzam üçgeni, bir söylemin anlatı düzeyine erişmesi için temel oluşturur: " Uygulamada bir söylemin anlatı düzeyine erişebilmesi için, en azından belli bir zamanda bir söyleme, düşünme ya da yapma edimiyle donatılmış bir kişiyi içermesi gerekir." ( Yücel, 1979: 13). Anlatıcı, kişileri ve anlattığı öyküyü belli bir yerde ve belli bir zamanda ve adı sanı olan ve aşağı yukarı betimlenmiş uzamlara yerleştirir. Kişi, zaman ve uzam üçgenini oluşturan öğelerden birinin değişmesi diğerini de buna paralel olarak değiştirir. Okur tıpkı film seyircisi gibi metnin anlamını bu öğelerin birbirleriyle olan ilişkileri çerçevesinde çözmeye çalışır. T.Yücel (1979:11) Anlatı Yerlemleri adlı yapıtında bu üçlü ilişkiyi şöyle ifade ediyor:

" Kendisini algılayan biri bulunduğu sürece, devingen bir ufuktur dünyamız; bizim algıladığımız ya da tasarladığımız dünyadır, nesnel ve değişmez bir dünya değil: belki birinin dünyası olmayan dünya yoktur. Bunun sonucu olarak, dünya konusunda her türlü bilginin en azından üç etkeninin işlevi olduğu söylenebilir: dünyanın kendisi (uzam), onu ele alan özne (belli biri) ve her ikisinin de yer aldığı zaman (belli bir an). Bu üç öğeden birisinde en ufak bir değişiklik olmuşsa, dünya aynı dünya değildir artık. İster bizi çevreleyen gerçek evren söz konusu olsun, ister betimlenmiş ya da düşünlenmiş öyküsel bir evren, üç öğeden biri için doğru olan, öbür ikisi için de doğrudur. (...), uzam içindeki her yer değiştirme zamansal yapının yeniden düzenlenmesini gerektirecek, aynı biçimde, zaman içinde her yer değiştirme de uzamsal ve bireysel yapıların yeniden düzenlenmesini zorunlu kılacaktır" (Yücel 1979:11).

Biz bu yazımızda, Tahsin Yücel'in Komşular adlı öykü kitabında kişi, zaman ve uzam ulamları arasından sadece uzam kavramını, yine yazarın aynı adlı öyküsünde anlatı göstergesini yöntemiyle incelemeye çalışacağız. İncelememize başlamadan önce öykünün kısa bir özetini vermekte yarar görüyoruz.

## 1. Komşular

Albay Atmaca tatil yapmak amacıyla bir kıyı köyüne gelir. Burada bir evin çatı katını kiralar ve her akşam balkonunda oturarak rakısını yudumlar. Albay Atmaca hayatında hiç evlenmemiş, çoluk çocuk sahibi olmamış, yalnız başına hayatını devam ettiren bir kişidir. Asker kişiliğine rağmen hayatta en çok tiksindiği ve kaçtığı şey ise kavgadır; bu nedenle her zaman dingin bir yaşamın peşindedir. Bir gece yine balkonunda oturarak rakısını içmek üzereyken alt kattaki bir aileye ait komşu balkonda eşlerin kavgalarına istemedi, bir rastlantı sonucu tanık olur. Komşu balkonda olup biten bu kavgalar hemen hemen her akşam tekrarlanmaktadır. Albay Atmaca kavga karşıtı bir insan olmasına rağmen, tıpkı tutkulu bir film izleyicisi gibi, kendi balkonundan aşağıdaki balkonda yaşanan kavga sahnesini büyük bir ilgiyle izler. Kısa bir süre sonra kendisinin bu kavgaya inanılmaz ve vazgeçemediği bir güçle bağlandığını farkeder. Kendisindeki bu değişiklik onu biraz ürkütür aslında. Gene bir akşam balkonunda komşuların kavgasını izlerken hiç beklemediği bir şey olur; kavga bu defa eşlerin birbirlerine olan sevgilerinin ifadesine dönüşür. Ertesi gün, komşu balkonda neşeli ve dingin bir hava hakimdir, hatta hep birlikte denize gideceklerdir. Albay Atmaca olaya çok şaşırmıştır ve kafasında bir çok soru olduğu halde hemen köyden ayrılmaya karar verirken dönüş yolunda kendine şu soruyu sorar: "kavga mı yaşama güzelliğini ve anlamını veriyordu yoksa yaşam kavgaya karşın mı güzeldi (...)" (34).

## 2. Göstergibilimsel anlamıyla Uzam Ulamı / Uzam Sözcükleri ve türleri

Tahsin Yücel'in ifadesiyle anlam evrenini oluşturan üç temel "yerlem"lerinden "uzam" ulamı göstergibilimsel olarak alan kavramından farklıdır. Alan vs uzam karşıtlığı Göstergibilim Sözlüğünde (Greimas, Courtès 1979: 32) şu şekilde açıklanmaktadır: "Alan, bütünlüğü ve sürekliliği olan, doğal ve doğal olmayan beş duyumuzla algıladığımız nesnelere doludur. İnsanın alanı şu veya bu şekilde değiştirmesiyle alan uzama dönüşür; böylece uzam **oluşturulmuş bir nesne** olarak tanımlanır." Diğer bir deyişle uzama anlam yükleyen insandır, aynı şekilde insanın varlığı ve de devinimi uzam çerçevesinde bir anlam kazanmaktadır. "Bu durumda uzam, insanın dünya üzerindeki konumunun bir ifadesidir denebilir. Bu konum doğal , doğal olmayan, canlı, cansız tüm nesnelere belirtilmiştir"

( Eziler) Kıran, 1984: 77).

Bir film izlerken uzamı bir dekor gibi algılarız. Oyuncular olay örgüsü sürecinde yer değiştirirler, yani bir uzamdan diğer bir uzama hareket ederler. Uzamdaki değişiklikler, oyuncuların olaylara bakış açıları, alışkanlıkları, kişilikleri, zaafı hakkında seyircilere ip uçları verir. Sinemada görsel olarak algıladığımız uzam ulamı bir anlatıda da aynı şekilde birtakım göstergelerle karşımıza çıkar. Bu göstergeler anlatıda yer alan uzam sözcükleri ve türleridir. Bunlar aracılığıyla "yazar kişilerin nerede olduğunu belirtirken

dış dünya gerçekliğini kâğıt üzerinde canlandırmaya çalışır." (Kıran, (Eziler) Kıran, 2000: 229). Okurun anlam yaratma süreci içerisinde tek tek uzam öğelerini incelemesi sadece onun uzamla ilgili bir sınıflama ve sıralama yapmasına olanak verir; bu nedenle bu öğeleri birbirleriyle olan ilişkileri çerçevesinde incelemek gerekir: "Uzamı oluşturan tüm öğeler karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi içindedir. Anlam da bu ilişkilerden doğar. Bir anlatıyı incelerken, sadece uzamları tanımlamak yetmez, onu oluşturan ve ona anlam veren ilişkileri de araştırmak gerekir" (Kıran, (Eziler) Kıran, 2000: 229).

Bir anlatıda uzam çeşitli türlerde metne yayılabilir, uzam gerçek/düşsel, kapsayan/kapsanan/, açık/kapalı, dar/geniş, özel ve kişiye ait/ herkesin kullanımına açık olabilir. Bu uzam ulamları ifade edildiği gibi bir karşıtlık ilişkisi kurarlar. Okur, bu karşıtlıklar aracılığıyla anlamı yaratır. Yazar bazen uzamı çok ayrıntılı bir şekilde betimlediği gibi bazen de ayrıntıya girmez, genel bir anlatım kullanır. Bu durumda okur, yazarın metne yaydığı uzam öğelerini keşfederken zorlanabilir; bu açıdan bir anlatıda kişi, zaman ve de uzam ulamını göstergebilimi yöntemiyle anlamaya çalışmak, okurun okuma sürecinde anlam yaratmasına yardımcı olacaktır: "Okumak aslında yavaş yavaş metnin değişik anlamlarını oluşturmaktır. Bunun için bazı gereçlere ihtiyaç vardır. Bu gereçler, bir öykünün ya da anlatının kişilerinin, uzam ve zamanın keşfedilmesini sağlayan yollar, yaklaşımlardır (...)" (Kıran, (Eziler) Kıran, 2000: 12).

Komşular adlı öyküde, anlatıcı daha ilk satırdan okuru uzam sözcükleriyle karşı karşıya bırakır. Okur, öykü kahramanı Albay Atmaca'yla bir uzamdan diğer bir uzama hareket eder. Bu uzamlar, türleri ve işlevleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Öyküde yer alan uzam sözcüklerini ve türlerini inceleyelim:

"Albay Atmaca geçen yıl, temmuz ortalarında, ilk kez **geldiği bir kıyı köyünde, küçük** bir lokantada balığını yiyip iki duble rakısını içtikten sonra, daha o sabah kiraladığı çatı katına döndü, **merdivenlerden ağır ağır odasına çıktı (...)**, biraz **balkonda oturmak** ve her gece yaptığı gibi, bir tek rakı eşliğinde günün son sigarasını tütürmek istedi. Tam oturmak üzereyken, sağ yanında, bilemedin bir buçuk metre aşağıda, bir **başka balkonda**, küçük bir odaya açılan camlı kapının yukarısındaki buzlu lambadan vuran ışığın altında, bir sofranın çevresinde, (...) oturan dört kişi: bir adam, bir kadın, bir küçük kız ve bir küçük oğlan gördü. (...)" (Yücel 1999: 9).

"Bütün gece süren bir **otobüs yolculuğunun** ardından, gün boyunca tek başına **deniz kıyısında** oturup tek başına yüzmenin, herkesin gülüp şakalaştığı bir **lokantada**, tek başına yemek yemenin etkisi bulunabilirdi (...)" (9).

#### a) Uzamın Sözcükleri

Coğrafyaya ilişkin uzamı belirten cins isimler: kıyı köyü, deniz

Betimlenen uzamı nitelemeye yarayan sıfatlar: **kıyı köyü, küçük bir lokanta, çatı katı**

Devinim ya da devinimsizlik bildiren bildiren fiiller:  
gelmek, dönmek çıkmak, oturmak

**b)Uzam Türleri**

**Deniz:** herkese açık, geniş bir uzamı gösterir.

**Otobüs:** kapalı, herkesin kullanımına açık ve de insanları bir uzamdan diğer bir uzama götüren, kapsayan bir uzamı gösterir. Albay Atmaca otobüs yolculuğu yaparak kıyı köyüne gelmiştir.

**Kıyı köyü:** Köy, tıpkı deniz, şehir, orman gibi açık bir uzamın göstergesidir. İnsanların barındıkları evler, alışveriş ettikleri dükkânlar, yemek yedikleri lokantalarla köy, küçük bir yerleşim yeridir ve kapsayan bir uzamı simgeler, yani bütün bunları içinde barındırır.

**Lokanta:** Herkesin kullanımına açık ve kapsanan bir uzamın göstergesidir. " Herkesin gülüşüp şakalaştığı lokanta" (1999:9).

**Çatı katı:** Kapalı, Albay Atmaca'ya ait, kişiye özel bir uzamın göstergesidir.

**Merdiven:** Merdivenler aracılığıyla uzam aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya hareket eder.

(...), merdivenlerden ağır ağır odasına çıktı (...) (9).

**Oda:** Kapalı, Albay Atmacaya ait, özel bir uzamı simgeler.

**1.Balkon:** Açık, kişiye özel, Albay Atmaca'nın dış dünyayla ilişki kurduğu bir uzamın göstergesidir. Bu öyküde anlatıcı, balkon aracılığıyla okura kahramanın düşünce ve duygularını, dünya görüşünü anlatmaya çalışır. Bu nedenle balkonu yine bir uzam türü olan burası/başka bir yer karşıtlığı çerçevesinde ayrıca incelemekte yarar görüyoruz.

**2.Balkon:** Aileye özel, açık bir uzamın göstergesidir. Bu balkon Albay Atmaca'ya komşu olan bir aileye aittir ve 1.balkona göre aşağıda bir uzamı gösterir:

"(...), bir buçuk metre aşağıda, bir başka balkonda, (...), oturan dört kişi"(9).

Yukarıda incelediğimiz uzam türlerini şöyle sınıflandırabiliriz::

**Kapsayan uzamlar**

Kıyı köyü, otobüs

**Kapsanan uzamlar**

lokanta, oda

**Açık uzamlar**

Kıyı köyü, deniz, balkon

**Kapalı uzamlar**

otobüs

**Özel uzamlar**

Oda, çatı katı, Albay Atmacanın balkonu: 1.balkon

**Aileye ait uzamlar**

Komşuların balkonu: 2. balkon, oda

Albay Atmaca'nın uzamdaki hareketini şöyle gösterebiliriz:

Otobüs yolculuğu - kıyı köyü-deniz-lokanta-çatı katı-oda-balkon

Albay Atmaca, kapsayan ve kapalı bir uzamdan (otobüs), kapsayan ve açık bir uzama (kıyı köyü ve deniz), oradan da kapsanan, kapalı, herkesin kullanımına açık (lokanta) bir uzamdan, kapalı, kapsanan ve özel bir uzamdan(çatı katı ve oda), açık ve özel bir uzama (balkon) doğru hareket eder.

Albay Atmaca'nın uzamla birlikte yer değiştirmesi **aşağıdan yukarıya** (merdivenler- çatı katı- oda- balkon) ve **geniş bir uzamdan** (kıyı köyü) gittikçe **daralan bir uzama** (balkon) doğrudur.

### **2.1. Farklı bir uzam türü: Burası/ Başka bir yer**

"**Burası**, yazarın kahramanını yerleştirdiği belli bir yerdir. Burası kahramanın bildiği, tanıdığı, alışık olduğu uzamdır. Oysa **başka bir yer** hep uzaklığı, bilinmezliği, yeniliği içerir; kısacası yabancı bir uzamdır" (Kıran, (Eziler Kıran) 2000: 237). 1. balkon, yani Albay Atmaca'nın balkonu uzam olarak **burası** olarak nitelendirilebilir; çünkü bu balkon kahramanın bildiği, alışık olduğu, her akşam oturup rakısını yudumladığı bir uzamdır. Oysa 2. balkon, yani komşuların balkonu, Albay Atmaca'ya göre, uzak, farklı, bilinmez, yeni ve yabancı bir uzamı, yani **başka bir yerin** göstergesidir. Başka bir yer, Albay Atmaca'ya o ana kadar hissetmediği, belki de ayırdına varamadığı duygularını açığa çıkartan bir uzam olarak kabul edilebilir. Eşlerin kavgasından önce balkonda yemek masasının etrafında toplanarak hoş bir aile tablosu çizen komşuların balkonu, Albay Atmaca'nın dingin yaşamını irdelemesine neden olur. Bu açıdan uzam gizli kalmış duyguların açığa çıkmasında rol oynayan bir uzam olarak kabul edilir:

" (...) birdenbire, çok güzel bir ezgi dinlemiş ya da çok güzel bir resim görmüş gibi, içinde bir yerlerin derinden derine titrediğini, gözlerinin yaşardığını duydu. " Ne oluyor? Bana ne oluyor? diye geçirdi içinden. Pek de alışık olmadığı bu beklenmedik içtenliğe bir neden aradı. (...), bu beklenmedik içlenmenin o güne dek benimsediği yaşam biçimine koyu bir gölge düşürdüğü kesindi: Albay Atmaca, bilinçle seçtiği ve bugüne dek dinginlikle sürdürdüğü yaşamının yadsındığını görüyor, yadsınanı mı, yoksa yatsıyanı mı tutmak gerekirdi, bilemiyordu (10).

Albay Atmaca'nın bakış açısıyla uzam yukarıdan aşağıya, yani bilinmiş bir uzamdan yabancı bir uzama, diğer bir ifadeyle kendi dünyasından farklı bir dünyaya doğru hareket eder. Yukarıdan aşağıya doğru hareket eden uzam aynı zamanda Albay Atmaca'nın iç uzamında derinlerde kalmış duygularını yüzeye çıkartmaktadır, yani aşağıdan yukarıya doğru bir hareket söz konusudur.

Bazen bir anlatıda özel adlar kahramanların kişilik özellikleri hakkında okura ip uç-

ları verebilir. Bu öyküde de "atmaca" kelimesini incelersek kelimenin kahramanın kişiliği ve tercih ettiği uzam türü hakkında okura ışık tuttuğunu görebiliriz. Sözlük anlamıyla atmaca kartalgillerden ava alıştırılabilen küçük yırtıcı bir kuştur. Albay Atmaca tıpkı bir atmaca gibi uzam olarak yukarıları tercih etmektedir. Yukarıda ve genelde huzurlu bir uzamı simgeleyen gökyüzü Albay Atmaca için insanlardan uzak, dingin bir uzamdır. Yukarıda bulunan uzamları tercih ederken aşağıda yani yeryüzündeki gerçek hayatta yaşanan kavga ve devingenlikten uzak kalabilmektedir sanki. Yukarısı/ aşağısı, gökyüzü/yeryüzü karşılığı Albay Atmaca'nın çatı katını tercih etmesinin bir göstergesi olarak açıklanabilir.

Burası tek başına yaşayan, evlenmemiş ve sakin bir yaşam süren Albay Atmaca'ya ait **dingin** bir uzamı, **başka bir yer** ise hareketli ve hemen hemen her gece karı koca **kavgasına** sahne olan devingen bir uzamı göstermektedir. İki farklı uzam aslında iki farklı hayat tarzını ortaya koymaktadır: Albay Atmaca'nın bakış açısıyla hayatta her zaman uzak durmaya çalıştığı **kavga** ve peşinden koştuğu **dinginliğin** çatışmasıdır:

"Bana bir şey oluyor diye söylendi. Hiç kuşkusuz, dışardan bakanlar için, kaygılanmasını gerektirecek birşey yoktu:istemeden, rastlantıyla, yakışıklı bir adamla güzel bir kadının kavgasının üstüne gelmiş, gidilecek bir yeri, yapılacak bir işi de bulunmadığından, oturup sonuna dek dinlemişti. Herkes yapabiliirdi bunu! Ama Albay Atmaca kavganın her türlüşünden tiksindir, ne olduğunu kendisinin de tam olarak tanımlayamadığı bir dinginlik ardından koşup dururdu" (15).

Burası: 1. balkon, Albay Atmaca'nın balkonu X Başka bir yer: 2. balkon, komşuların balkonu

Dingin, yalnız bir yaşam X kavga, hareket, aile yaşamı

Hayatın gerçeklerinden uzak kurmaca bir dünya X değerlerin çatıştığı gerçek hayat

Başka bir yer Albay Atmaca'nın aslında kendi kendine inkâr ettiği ve de kaçtığı birtakım insanî dürtülerinin ortaya çıkmasına olanak verir. Kavgadan tiksinen bir insan olduğu halde kavgaya katılma isteği uyanır içinde. Atmaca adına gönderme yaptığımızda bir atmaca misali avına saldırmaya hazır hisseder kendini:

"(...) bunca yıldır kavgadan kaçmış bir insandı, ama olanak bulursa, kendisini hiç mi hiç ilgilendirmemesi gereken bu kavgaya seve seve katılırdı şu anda" (24).

## 2.2. Uzamın işlevi

Uzam, kahramanların düşüncelerinin, duygularının dolaylı olarak anlaşılmasına da yardımcı olur. Balkonda eşler arasında yaşanan kavga, Albay Atmaca'nın dinginlik ve kavga hakkında o zamana kadar edinmiş olduğu dünya görüşünü ortaya koyar:

"Dinginlik kavgadan uzak kalmaksa, evet, Albay Atmaca gündelik yaşamında da gerçekleştiriyordu bu düzeni (...)" (16).

"(...), kavgayı kendinden uzak tutmak dinginliği sürdürmesine yetiyordu, önemli olan da buydu (17).

Uzam aynı zamanda düşünsel açıdan kahramanı değiştirmeye başlar. Kavgayla ilgili görüşlerini çürütür. Bu açıdan uzamın dönüştürücü bir işlevi vardır; yani uzam dönüştürücü bir eyleyendir.

"Ne oluyor bana böyle?" diye geçirdi içinden. "Ben buraya kavga izlemeye mi geldim, tatile mi?" . Tatile gelmişti kuşkusuz, ama işte bunca yıl her türlü kavgadan tiksinişmiş olmasına karşın, bu kavga herşeyden daha çok çekiyordu onu, kadının ve kocasının tek sözünü kaçırmamak için zaman zaman soluğunu bile tuttuğu oluyordu" (20).

"Açıklıkla kavradığı söylenemezdi, ama bir şeyler olduğu kesindi (...), yaşamı boyunca her türlü kavgadan kaçmış olmasına karşın, hiç tanımadığı iki insanın kaynağını bile bilmediği kavgasına batmış olduğunu görüyordu hem de gırtlığına kadar!" (20).

O ana kadar hayatına girmesine izin vermediği kavga artık Albay Atmaca'yı esir almıştı sanki. Başlangıçta herhangi bir uzam olan balkon, tutkuluyla bağlandığı bir uzama dönüşmüştü adeta.

"(...), ortalık kararmaya başlar başlamaz, anlaşılmaz bir gücün kendisini karşı konulmaz bir biçimde, bir tiryaki, bir tutkulu gibi küçük çatı katına doğru çekmeye başladığını duydu" (21).

Her akşam Albay Atmaca'nın komşusu olan karı ve kocanın ateşli kavgalarına sahne olan balkon, bir gece gene şiddetli bir kavganın sonunda bir sevişme sahnesine tanıklık eder. Uzam bu defa Albay Atmaca'yı şaşırtır. Ertesi gün komşuların balkonundan gelen hoş sesli bir kadın sesiyle uyanan Albay Atmaca bu sefer, komşu balkonda kavganın yerini neşeyle karışık bir dinginliğe bıraktığını görür. Ailenin hep birlikte denize gitme kararı ise onu iyiden iyiye şaşırtır:

"(...), sağda bir buçuk metre aşağıdaki komşu balkonda, (...), komşu kadının şarkı söylediğini gördü. Kaç gündür dinlemekte olduğu o öfkeli sesin soğuk bir şarkının iki dizesini yineleyip dururken bu denli değişebilmesine olanak var mıydı? Ona göre olmaması gerekirdi. Ama değişmişti işte, hem de öyle değişmişti ki, burada dizeden söz edilebilirse, dizeler her yinelenişlerinde yeni gibi geliyordu insana" (32).



Albay Atmaca'yı şaşkırtan aslında yaşamın kendisidir. Tek düze, benzerliklerin olduğu ve de hiçbir çatışmanın yaşanmadığı bir hayat kurmaca bir hayat olabilir ancak. Yaşama anlamını veren, tartışma ve kavgaya neden olan zıtlıklar, farklılıklar ve bunlardan doğan etkileşimdir. Hayatın gerçekliği uzam olarak bu balkona indirgenmiştir sanki. Albay Atmaca'nın sürekli kaçtığı kavga, komşu balkonda dinginliğin belki de ön koşuluydu:

"(...), bu evde her şey kavga için kavgaya göre düzenlenmekteydi, belki de yaşamın dengeye, barışa ulaşması için her akşam ya da yalnızca temmuz akşamları bu kavganın sürmesi gerekiyordu, belki de sevişme gecesini olgunlaştırmak için sık sık bu kavgaları yinelemeyi bir alışkıya dönüştürmüşlerdi" (32).

Komşuların balkonu, yani başka bir yer Albay Atmaca'nın kavgayla ilgili görüş açısını değiştirirken ona aynı zamanda hayata farklı bir açıdan bakma edimini sağlamıştır. Tatile geldiği kıyı köyünden dönerken artık daha farklı bir Albay Atmacadır. Uzam onu değiştirmiş ve dönüştürmüştür. İsteyerek geldiği bu kıyı köyünden yaşadıklarının etkisiyle hemen ayrılma kararı alır ve eşyalarını toplayarak kasabanın yolunu tutar. Bu açıdan incelediğimizde uzam/kavga, Albay Atmaca'ya köyü terketme kararını verdirmiştir:

"İki saat sonra, otobüs denize arkasını dönüp kasabadan uzaklaşırken, bir tuhaf soru demeti Ayten Hanım'ın şarkısı gibi dönüp duruyordu beyninin içinde: kavga mı yaşama güzelliğini ve anlamını veriyordu, yoksa yaşam kavgaya karşın mı güzeldi, (...). "Bilemiyorum" diye mırıldandı" (34).

Öykünün son bölümünde Albay Atmaca balkonundan aşağıya iner ve geldiği gibi yine otobüsle kıyı köyünden uzaklaşır. Uzam hareketi, yukarıdan aşağıya, açık ve kapsayandan kapalı ve kapsayana doğrudur. Burada uzaklaşmak fiili uzamdan ayrılmanın bir göstergesidir.

### 2.3. Uzam ve İki Karşıt İlişki: gece/gündüz karanlık/aydınlık

Komşu balkondaki kavgalar her zaman gece ve karanlıkta meydana gelmektedir. Balkon uzam olarak bütün aileyi gece yemek esnasında bir araya getirmektedir; bu açıdan incelediğimizde uzam komşular için birleştirici bir eyleyendir. Karanlık Albay Atmaca'nın kavgayı rahatlıkla izlemesine olanak vermektedir. Karanlık basar basmaz Albay Atmaca balkonuna döner. Gündüz, uzam Albay Atmaca'nın bakış açısıyla yukarıdan aşağıya hareket ederken, gece aşağıdan yukarıya doğru hareket eder. Komşuların bakış açısıyla uzamın hareketi içeriden dışarıya, odadan balkona doğrudur. Gece balkonda komşu karı koca arasında yaşanan kavganın şiddeti aynı balkonda bir gece sevginin şiddetine çevirir kendini; uzam böylece hem çatıştıran hem de uzlaştıran bir eyleyendir.

Gecenin karanlığında komşu balkon Albay Atmaca için gizemli yarı belirgin olmayan bir uzamın göstergesidir:

"(...) balkonun zayıf ışığında belli olduğu kadarıyla, kadının uzaksıl bir güzellik izlenimi veren yüzünün, şaşılacak ölçüde ince görünen ellerinin, kollarının ve bedeninin (...)" (10).

"(...), Albay Atmaca kadının ve adamın yüzlerini ve bedenlerini incelemeyi düşündü; ne var ki, ışık da açılar da buna el vermiyor, yalnızca adamın uzun saçlarıyla kadının kısacık saçlarını (...) seçebiliyordu" (18).

Kavganın sevgi gösterisine dönüştüğü gecenin ertesi gününde, Albay Atmaca komşu balkonda herşeyi gün ışığında net bir biçimde görebilmektedir. Sanki herşey uzamla birlikte aydınlanır. Kadının öfkeli sesi aynı uzamda bu defa bir kuş cıvıltısını andırır. Uzamda ardi ardına yaşanan kavganın sonundaki dinginlik, sanki kadını daha da güzelleştirir. Balkon gün ışığında esenlikli, dingin ve neşeli bir uzama dönüşür:

"Bu arada sürekli olarak kadının yüzüne bakıyordu: ışık saçan, dinlenmiş, bir gün öncesinin aynı, gene bir gün öncesinden çok daha güzeldi" (32).

Albay Atmaca için kadının balkondaki mutlu devinimi, yaşamın gerçekliğini, hayatın dengesini ortaya koyarken, kavganın yaşamın ayrılmaz bir parçası olup, hayata anlam verdiğini ifade ediyordu. Albay Atmaca kavgaya tüm benliğiyle katılmıştı ama sanki bu onun için düzenlenmiş kötü bir oyundu âdeta. Albay Atmaca gün ışığında kendi uzamında yaşamının yadsındığını görüyordu; balkon kapısına doğru ilerlerken uzamını bir daha dönmek üzere terketti.

### **3.Sonuç**

Sağında bir buçuk metre aşağısındaki balkon, Albay Atmaca'ya şu ana kadar yaşamından bilinçli olarak uzak tuttuğu kavganın, devingen bir yaşamın aslında sürekli peşinden koştuğu dinginliğin kaynağı ve belki de ön koşulu olduğunu göstermektedir. Albay Atmaca dostlarının da dediği gibi kavgadan uzak kalayım derken başka birçok şeyden de uzak kalmaktadır. Bu da hayatın bir değerler çatışması olduğunu yadsımak ve hayatın gerçek yüzünden kaçmaktır. Uzam bu gerçekliği tıpkı bir tiyatro sahnesi gibi gerçek yaşamdan oyuncularla Albay Atmaca'nın gözleri önüne serer. Albay Atmaca'nın çatı katını kendine uzam olarak seçmiş olması da belki bir anlamda bu kaçışın göstergesidir. Aşağıda sokaklarda, deniz kenarında, lokantalarda, insanlar hem devingen hem de dingin bir hayat yaşamaktadır. Albay Atmaca yukarı uzama doğru hareket ettikçe aşağı uzamın kavgasından uzaklaştığını düşünerek âdeta bir savunma mekanizması uygulamaktadır. Bu açıdan incelediğimizde her iki balkon da uzam olarak okur için öykünün

anlamını oluşturmasında dolaylı ve önemli bir rol oynamaktadır. Albay Atmaca'nın dingin balkonunda belki de bundan sonra kavga da yaşanacaktır. Atmaca uçarken kanatlarını yukarı uzamdan aşağıya, yaşamın içine doğru çırpacaktır.

Albay Atmaca'nın şaşırarak keşfettiği aslında hayatın gerçekliğine saklanmış kendi uzamıdır.

#### **Kaynakça**

- 1- Courtès, Jacques. (1976), Introduction à la sémiotique narrative et discursive. Paris: Hachette.
- 2- Greimas, A.J. (1966), Sémantique Structurale. Paris: Larousse.
- 3- Greimas A.J ve Courtès J. (1979, 1986). Sémiotique Dictionnaire raisonné de la théorie du langage. I.II. Paris:Hachette
- 4- Groupe D'entrevernes. (1977), Analyse Sémiotique des textes. PUL Hachette
- 5- Kıran E. Ayşe. (1993), Méthodes d'analyses de textes. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi A.Ö.F.Yay.
- 6- Kıran E. Ayşe. (1984). "La Fonction de l'espace dans l'oeuvre romanesque.", FDE (13): 76-97.
- 7- Kıran E.Ayşe ve Kıran Zeynel. (2000). Yazınsal Okuma Süreçleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- 8- Yücel Tahsin (1979), Anlatı Yerlemleri. İstanbul: Y.K.Y.
- 9- Yücel Tahsin (1999), Komşular. İstanbul: Can Yayınları.